

Parlament

Hi ha molts adjectius de semàntica positiva que encaixen perfectament en la persona de Joan Bastardas. En els parlaments dels qui m'han precedit en aquest acte se n'han dit uns quants i molts d'altres han quedat en el sobreentès. Per part meva, n'afegeixo dos: *excel·lent* i *íntegre*. Amb el primer vull fer referència a la seva intel·ligència en l'exercici de la investigació i de la docència, i en la interpretació agudíssima de la realitat en tots els seus vessants. Vaig estudiar a la Universitat de Barcelona entre 1962 i 1967; era una institució miserablement empobrida per la dictadura. Alguns pocs fets me'n salven el record: la consciència d'haver de lluitar a favor de les llibertats ultratjades i les poquíssimes excepcions de professors dignes, l'honradesa dels quals els alineava en la defensa dels drets elementals. Joan Bastardas n'era un; un oasi en aquell desert. El tarannà patriarcal que mai no l'abandonà anava lligat amb l'esperit afable; fou un mestre amable, afectuós, sempre àvid de coneixements; sempre disposat a donar la seva opinió si hom la hi demanava, amb una modèstia i benvolença incommensurables.

Joan Bastardas ha destacat arreu com a romanista. L'àmbit en què més ha despuntat ha estat el del llatí medieval; ningú no coneix com ell l'estadi del trànsit de la llengua dels romans cap a la llengua catalana, especialment en el lèxic. Ha estat qui millor ha analitzat el que ell denominà *català preliterari*. Ha encapçalat fins que ens deixà un projecte magne: el *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, que dignifica la nostra llengua amb unes aportacions que hi fan llum des dels orígens remots, juntament amb altres monografies, com *La llengua catalana mil anys enrere*, i tants i tants d'articles escampats en revistes, que han fet saber al món les arrels historicolingüístiques del català.

En una altra direcció, els companys de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans sabem la feinada que dugué a terme a les Oficines Lexicogràfiques, feinada que es reflecteix particularment en la redacció de les dues edicions del

Diccionari de la llengua catalana i en la de la gramàtica encara inèdita. El caracteritzava una actitud ensems oberta i respectuosa envers la normativa. No es pot dir que fos un purista; el domini i el sentit de l'idioma que tenia feien que adesiara fos fins i tot escandalosament permissiu. Allò que en canvi l'amoïnava de debò era la consciència de fins a quin punt l'opressió als Països Catalans ens ofega en tots els terrenys. I, a partir d'aquesta consideració, no acceptava allò que lamentablement alguns insisteixen a defensar: despullar la llengua catalana de molts dels seus elements més peculiars, en benefici d'una suposada facilitat major d'aprendre'l i d'usar-lo; no acceptava de cap de les maneres que es desdibuixés la genuïnitat del català per a acostar-lo a la llengua dominant i paradoxalment allunyar-lo alhora de les solucions que l'agermanen amb les altres llengües romàniques.

Fou un membre de l'Institut d'Estudis Catalans que hi destacà per una dedicació total. Els seus companys i amics sabem molt bé com intervenia sempre amb els comentaris crítics a la documentació sobre lexicografia o sobre gramàtica. No estava convençut que es tingués prou en compte allò que ell remarcava; i hi patia especialment. Però no defallia: encara que pensés que potser no es valorarien justament les seves opinions, mai, absolutament mai, no deixà de fer-les amb total llibertat i afegint als raonaments filològics i lingüístics comentaris personals d'un interès excepcional. Probablement s'equivocava en suposar que els seus advertiments, les seves notes, les seves perplexitats no eren ben rebudes. Sé de manera ben fefaent pels comentaris de tots els membres de la Secció Filològica fins a quin punt es respectaven, fins a quin punt hom agraià les seves intervencions plenes de seny i d'un sentit històric de la llengua del tot personal i d'una solidesa incomparable.

Fou, doncs, un erudit, un estudiós, un mestre excel·lent, reconegut per tothom.

L'altre qualificatiu que he triat és *íntegre*. Un tret que cobria transversalment tota l'activitat de Joan Bastardas i que se centrava essencialment en la impossibilitat de separar mai la seva feina de la preocupació pel nostre país. Fou un ciutadà modèlic en la lleialtat al poble, a la cultura, a la ciència. I la integritat li costà amargors. Perquè Joan Bastardas no estava disposat a fer concessions en nom de cap pragmatisme o d'estratègies que no fossin estrictament adreçades a la defensa total, sense equívocs, dels Països Catalans; no s'avenia amb el possibilisme com a excusa per a la renúncia a dir i a fer sempre, sempre, allò que la consciència li dictava.

Vet aquí que en els darrers anys, Joan Bastardas ja no era l'home esperançat, animat, entusiasta que havíem conegut. Li feia mal un poble que ell no veia que se'n pogués sortir, d'un context obstinadament hostil. Sense caure del tot en el pessimisme, vorejà un escepticisme gens dolç. S'adonava de l'afluïxament en els compromisos per part de tanta gent. S'adonava de la contemporització que serveix més per a justificar allò que no és justificable i que permet una aparent situació còmoda als poders, siguin els que siguin. Això ens amoïnava als qui l'havíem conegut de feia anys. Patiem del seu patiment.

No s'estava de dir, entristit, però no resignat, que les coses no anaven com haurien d'anar. Una mica arreu; sense excloure, doncs, el mateix Institut d'Estudis Catalans, la mateixa Secció Filològica. No n'estava del tot satisfet.

L'honradesa li generava una altra virtut: la sinceritat. Parlava clar, directe; sovint, fins i tot durament. Sempre deia allò que pensava. I mai no defallí en aquest capteniment; això ens fa sospitar que, malgrat tot, devia creure que es podia fer alguna cosa per a millorar; altrament hauria abdicat, cosa que mai no féu.

Amb la seva pertença hem perdut un ciutadà modèlic, un llatísta insigne. Hem perdut col·lectivament *excel·lència* i *integritat*. La Secció Filològica s'ha quedat amb un buit profund. Nogensmenys, sortosament comptem per sempre més amb l'exemple d'un home l'obra científica del qual és fonament infrangible que ens permet i ens obliga a continuar treballant. Comptem per sempre més amb l'exemple d'un home el compromís del qual amb el seu poble ens il·lumina en aquests temps tan i tan foscos, i ens ajuda a mirar d'avançar malgrat les inclemències i les hostilitats que no cessen.

Tot l'honor a Joan Bastardas i Parera!

JOAN MARTÍ I CASTELL
President de la Secció Filològica (2002-2010)
Institut d'Estudis Catalans